

Doc. PhDr. Jan Neuman, CSc. (1938–2021)

Je povýtce symptomatické, že největšího českého odborníka na výchovu v přírodě pomyslně vyprovázíme právě ve speciálním čísle časopisu zaměřujícím se koncentrovaně na jím profilovaný obor. Prostřednictvím několika málo osobních poznámek se pokusím nastínit, v čem právě pro mě byl kolega Honza vzorem a jak nesmazatelně se vryl do životních příběhů mnoha lidí usilujících o hlubší poznání pohybu a pobytu v přírodě.

Celoživotní sportovec pohyb nejenom propagující, ale zejména vyhledávající a činně realizující. Pamětník a více než půlstoletí aktivní činitel rozvoje univerzitního tělovýchovného vzdělávání. Formovatel odborného poznání různých forem turistiky a výchovy v přírodě. Člověk, který si do konce svých dnů zachoval dělnost a činnost jako nedílný výraz kvality života. Bystrý pozorovatel nebojící se názorových střetů a konfrontací. Individualista, který podněcoval vznik a rozvoj mnoha týmů. Jedinec, který dokázal nadchnout a zaujmout mnohé, s nimiž se setkal. A naštvat další, pokud nebyli ochotní či schopní podat adekvátní výkon. Mezinárodně uznávaný odborník, který našel v Čechách řadu spolupracovníků a pokračovatelů, avšak přesto zůstal nejvyšší oborovou autoritou.

První z výrazných rysů, který musel zaregistrovat každý, kdo se s Honzou osobně setkal, je nesmlouvavá kritičnost. S málokým by mohl soupeřit v kritickém posuzování idejí i konkrétních formulací. Dovedl mistrně zasáhnout jádro pudla nedostatečně promyšlených výpovědí. Honza se nebál postoje na straně názorové menšiny, pokud si byl jist, že pravda podložená argumenty je právě tam. Vnímal a odmítal ideovou plochost, nedostatečnou znalost, formální prohřešky. Nepodléhal mínění davu a módních nálepek, vytrvale usiloval o prošlapávání cesty, kterou považoval za správnou. To mu však vůbec nebránilo v tom, aby vstupoval do diskusí, často vášnivých, se svými názorovými oponenty. Nepokládal je totiž za protivníky, ale za partnery v dialogu, v němž jedině se může vyjevit něco smysluplného. Kdybych měl naznačit jedinou ukázkou příležitostných osobních rozepří, musel bych zmínit, že za žádných okolností nehodlal rozvolnit termín „výchova v přírodě“ jako nejvhodnější ze všech možných. Odmítal sousloví „zážitková pedagogika“ stejně jako mnohé další. Přesto se od prvopočátečních úvah o časopisu *Gymnasion*, hodlajícím rozvíjet právě toto kritizované pojmenování, aktivně účastnil dění v roli člena redakční rady a na jejích setkáních významně komentoval veškeré rozpravy.

S tím souvisí neobyčejně široký rozhled, vnímání kontextů a historických návazností. Jeho jazyková vybavenost (němčina, ruština, angličtina) mu umožňovala nasávat informace ze všech možných směrů. Bez jakékoliv nadsázky byl nejvíce obeznámen se zahraničními systémy výchovy v přírodě a v předních osobnostech světového dění měl své přátele a kolegy. Pravidelně se účastnil všech podstatných konferenčních setkání v zahraničí, u nás organizoval celou řadu seminářů, a to včetně iniciace série dnes již proslulých konferencí *International Mountain and Outdoor Sports Conference*. Osobní setkání, diskuse, výměny názorů v různorodých jednáních považoval za podstatné formy rozvoje oboru. Nepodceňoval však ani publikační aktivitu. Zejména v týmové spolupráci s Andy Martinem z Nového Zélandu a s Ivanou Turčovou z domácí FTVS UK publikoval texty o výchově v přírodě v zahraničních odborných periodikách (*Journal of Adventure Education and Outdoor Learning; History of Education Review; Research Quarterly for Exercise and Sport*) i monografiích (*Routledge International Handbook of Outdoor Studies*). Český čtenář patrně nejvíce oceňuje jeho knižní práce o turistice, výchově v přírodě, ale také sborníky her, zejména těch dobrodružných.

Dalším momentem byla nesporná praktičnost působení. Nikdy mu nešlo o samoúčelné teoretizování. Zajímal ho vždy konkrétní dopad na praxi, na účastníky, na rozvoj oboru. Vybuďoval Katedru sportů v přírodě na FTVS UK. Na Vysoké škole tělesné výchovy a sportu Palestra byl dlouholetým vedoucím Katedry sportů a pobytu v přírodě. Po jistý čas spolupracoval i s dalšími univerzitami, v Olomouci se výrazně zapsal při profilaci Katedry rekreologie FTK UP zavedením kurzů skialpinismu. Za základní možnost ovlivnění považoval právě kurzovní výuku, nesoucí s sebou příležitosti neformálního setkávání učitelů a studentů. Seznámil jsem se s ním v polovině 80. let v prostředí Prázdninové školy (později Prázdninové školy Lipnice), tedy v době, kdy se zde výrazněji začal – právě díky jeho impulsům – reflektovat Kurt Hahn a Outward Bound a kdy akce původně zastřešené pojmem vysokohorská turistika začaly získávat nádech dobrodružné výchovy. V roce 1989 jsem s ním vyrazil na expedici na Bajkal, což se následně ukázalo jako celoživotně nezapomenutelný zážitek nejenom díky fascinující přírodě, ale také díky Honzově neokázalému stylu vůdcovství. Následující více než tři desetiletí trávající setkávání bylo touto zkušeností zásadně zbarveno: často stačil potutelný úsměv a pohled do očí, vzájemné ťuknutí sklenkou červeného, abychom věděli, že plujeme na stejné vlně zájmu.

S Honzou jsme se často navzájem neshodli, terminologicky jsme se poštuchovali a s respektem jsme navzájem hledali argumentační mezery. Myslím však, že jsme tyto půtky měli oba rádi. Že jsme je podstupovali se zájmem hledajícím shodné zacílení k hlubšímu poznání. Uznával jsem jej jako toho většího, od něhož se mohu stále učit. A je mi nesmírně líto, že tyto příležitosti skončily. Jak tomu bývá často, teprve v tomto okamžiku rozeznáme pravou hodnotu realizovaných možností, tedy když uplynou nenávratně do minulosti. Nenadále rychlý skon bolestně zasahuje a s definitivní platností oznamuje, že další diskuse s ním budeme moci vést již jenom prostřednictvím textů a vzpomínek. Na druhou stranu, právě v nich se bude moci i nadále zpřítomňovat nejvýraznější akademická osobnost české výchovy v přírodě. Netušili jsme, že jeho před nedávnem psané texty pro časopis *Pedagogická orientace* vyjdou ve formě pozůstalosti.

Docentu Janu Neumanovi toto monotematické číslo, ve shodě se všemi autory, v úctě věnujeme.

Ivo Jirásek